

„Kostel Nejsvětějšího srdce Páně je jedinečný,“ říká Damjan Prelovšek, znalec Plečnikova díla

29.06.2015

Ve dnech 28. a 29. května pořádala Praha 3 mezinárodní odborný seminář, který byl věnován mimořádné hodnotě kostela Nejsvětějšího srdce Páně. Kolokvia se zúčastnil přední odborník na Plečnikovo dílo Damjan Prelovšek ze Slovinska, který se pro Radniční noviny rozhovořil o chrámu na náměstí Jiřího z Poděbrad a osobnosti významného slovinského architekta.

Jaké jsou podle vás šance kostela Nejsvětějšího srdce Páně dostat se na seznam UNESCO?

Já doufám, že slušné. Musím v první řadě ocenit snahu Prahy 3, která je vlastně aktivnější v celém procesu a usiluje o nominaci daleko víc než slovinská strana. To ale neberte vůbec tak, že by nominace do UNESCO neměla šanci na úspěch. Je to v průběhu jednání.

To jste zmiňoval již ve vaší přednášce, že Češi mají vřelejší vztah k Plečnikovi než Slovinci. Čím to?

Plečnik byl hluboce věřící člověk, a tak církevní kruhy usilují o to, aby byl blahořečen. Tato aktivita má až národní charakter, ale jeho architektura tu v tomto případě hraje menší roli. Zároveň je tu ale další problém. Mám nyní pocit, že jsme spíš levicová země, a současné vládě, dokonce cítím, že i široké veřejnosti, je do jisté míry lhostejné jeho dílo. Zdá se mi, že paradoxně naším vývozním kulturním artiklem je spíš klubová rocková kapela Laibach jako ukázka naší otevřenosti a alternativy, nikoliv Josip Plečnik. Podle mě je naše země rozdělena na dva tábory, bohužel levice nabývá na síle. Samozřejmě, Plečnik má

mnoho zastánců, ale státní orgány jsou vůči němu laxní. Příkladem může být i oslava jeho výročí narození. To se konala malá slavnost, při níž se podával pouze čaj.

Jaké důvody vedou k tomu, aby byl blahorečen?

Z jeho korespondence lze vyčíst, že měl opravdu vřelý vztah ke katolické církvi i k jejím reformám, které bedlivě sledoval. Pohyboval se v kruzích, které se dají označit za intelektuální a zároveň teologické a čistě filozofické. Proto když Plečnik odešel do Čech, nebyl z toho v první chvíli nadšený, protože to nebyla úplně katolická země.

Během kolokvia zaznělo, že Plečnik velice málo cestoval. Jaké vlivy nese jeho architektura?

Znal samozřejmě starověké Řecko, které ho hodně inspirovalo, cestoval do Německa, určitě na něj zapůsobil i starý Egypt. Jeho raná díla nesou vlivy Wagnerovy školy. K tehdejší moderní architektuře se stavěl rezervovaně - moc ji neuznával. V Lublani se zabýval monumentálními stavbami, myslel na to, jak architekturu identifikovat se svým národem. Měl obrovský smysl pro detail, navrhoval i design nábytku nebo interiéru.

Stala se jeho architektura inspirací pro jiné generace?

Byl zakladatelem školy ve Slovinsku, která se dělila na dvě skupiny: jedna ho detailně napodobovala, ale nebyla moc kreativní. Druhá se od školy zcela odpojila a žáci byli věrni jen jeho rukopisu. Zásada ale nebyla natolik efektivní.

Do jaké míry je kostel Nejsvětějšího srdce Páně srovnatelný s ostatními jeho památkami ve Slovinsku?

Chrám na náměstí Jiřího z Poděbrad je jedinečný. Protože je to typ městského kostela, které on ve Slovinsku nedělal. Takové stavby navrhoval hlavně pro lokalitu venkova. Podle něj existovaly pouze dva typy kostelů - buď se v nich dalo modlit, nebo ne. A on samozřejmě prosazoval první přístup. V Praze se kostel hned nestavil, a tak vzniklo víc plánů. V Lublani je třeba jeho původní varianta, která byla možná ještě víc revoluční - prostor měl být užší a oltář měl mít jiný charakter. Je tu patrná monumentálnost, která ale uvnitř kostela není tolik cítit... Byl tu problém s financováním, na stavbu bylo málo peněz, a proto plán přepracoval. Zvláštní je, že v reálu dokončenou stavbu nikdy neviděl. V roce 1934 opustil Prahu a ztratil i nad jeho finálním dokončením kontrolu. Podzemní prostory nebo boční oltář byly upraveny Ottou Rothmayerem, který mu posílal fotky, jak práce pokračují. To už se ale taky veřejnost bouřila proti jeho úpravám Pražského hradu. Taky ho naštvalo, že musel diskutovat a řešit problémy s ženami - jejich autoritu totiž vůbec neuznával (smích). Prezident ho pak zval na návštěvu několikrát, on ale věřil, že jeho doba již pominula.

Jak začala vůbec komunikace s prezidentem Masarykem? Proč si ho vybral jako „svého“ architekta?

Plečnik tu pracoval na Uměleckoprůmyslové škole v Praze a seděl většinou jako porotce u různých soutěží. Když probíhala soutěž o zahrady Pražského hradu, volba padla na něj, aby je udělal. Podporu mu vyjádřil hlavně Mánes, a to taky proto, že se nemohli čeští architekti domluvit mezi sebou. Když by se něco pokazilo, mohli to svalit na Slovinci (smích). Masarykovi se ale jeho práce líbily a Plečnika zakázka na Hradě nadchla - nikde jinde takovou možnost nedostal, aby zachoval český ráz a přinesl do staré architektury něco nového ze sebe. Mohl vybírat ušlechtilý materiál jako mramor a žulu, který byl jinak moc drahý. Postupující práce s ním řešila hlavně Alice Masaryková, protože pan prezident na to neměl moc času. Potom to po něm převzal Otta Rothmayer, který dokončoval jeho práce a já ho považuji za geniálního architekta. Ten byl v 50. letech z Hradu vyhnán, ačkoli nikdy nebyl vyloženě „hradní architekt“.

Zmínil jste, že jeho práce se nesetkávaly s úplně nadšenou odezvou veřejnosti. Byla jeho architektura tenkrát považována za avantgardní?

Samozřejmě, všechno nové se nesetkává s masivní oblibou, to je známá věc. Jak víte, ve 20. letech tu

začala éra funkcionalismu, a kdo ho má v oblibě, má rád i Plečnika. A když tu začal kubismus, byl nazván dokonce jeho otcem. Snažil se vždycky najít cestu mezi klasickým stylem a moderním nebo transformovat antické formy.

Vy jste Plečnika osobně znal?

Můj dědeček byl ředitel městského stavebního úřadu a jeho kamarád. Plečnik k nám chodil na návštěvy. To mi bylo asi 10 let.

Dá se dnes vypátrat o Plečnikovi ještě něco nového?

Zajímavé třeba je, že Klement Gottwald bydlel ve vile v Královské zahradě podle Plečnikova návrhu. To je docela paradox, když po válce byl odsunutý do pozadí a mimo dění právě kvůli své hluboké víře. Navíc žádný komunista to rozhodně nebyl. Žádnou velkou zakázku pak již po válce nedělal.

Damjan Prelovšek

(nar. 1945) je slovinský historik umění, diplomat a bývalý vodní slalomář. Studoval na Lublaňské univerzitě a ve Vídni, kde získal titul doktora filosofie, a to prací o Plečnikově vídeňské tvorbě. Josipem Plečnikem se pak zabývá po celý svůj život. Byl iniciátorem a odborným poradcem řady výstav o Plečnikovi, také se podílel na výstavách o díle architekta Oscara Niemeyera. V letech 1998-2002 působil jako velvyslanec Republiky Slovinsko v Praze. Od roku 2006 do 2010 byl generálním ředitelem Ředitelství pro kulturní dědictví na Ministerstvu kultury Slovinské republiky. Jako sportovec ve vodním slalomu reprezentoval tehdejší Jugoslávii na Letních olympijských hrách 1972 v Mnichově.